

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг таньгъчин болн Элст балгъсна комитетсин, куч-кблсчирин депутатирин Таньгъчин болн балгъсна Советсин газет

№ 52 (2885)

1957 дж. июлин 18

Үнн 20 деншг

Малин хот белдлгънă кôдлмш чанъгъахмн

Мана советск улс амн болгъна тоод мах, ус болн тос гаргългъар бôрхн джилмудин эргид Америкин Соединенн Штатсиг куч-эркн чинртă тôр бннн тавдж, тууган куч-цахар зүткдж йовихана.

Эн тôриг кучалгънă улнь— мал бôглгън болджана. Малиг бôсхин эрkd—малд ик килмдж бôгч, идх хот-хоолинъ белддж, бăах хаша-хаацар тетгх кертă. „Мал асрхла—амн тоста“ гигъад кезан-кезанă келчкн улгур бăаг биший. Тер—мел чик! Асрмдж, халамдж угагъар мал эврăн, зайгар бôад бăах гидж сандж больнго. Халъмгин тег бнр-бргн, увльн тиньгр, дулан, хамань болв чигн мал халамдж, асрмдж угагъар, эврăн бôсх гидж сансн санан—зугл седклан аадруллгън болджана.

Тингдж больнго. Мах, тос, ус элвджулх тôр—ганцхн малин асрмджас, туунд белдлгънăс бôтхмн.

Одгă цагт эн тôрин йовуд авад халахлă, мел кутц сан гидж келдж больнго.

Тăрă хуралгъна бачм тôрлă зерглүлдж, бôс хаддж оваллгъна, силос дарлгъна кôдлмшиг Халъмг таньгъчин колхозмуд болн совхозмуд келж йовна. Болв, бôс хуралгъна кôдлмшин йовуд хашнъ болджана.

Сул цагин эргид эн кôдлмш Яшкульск районд му бишър келдженă. Тер тôладнь таньгъчин партийн комитет болн кучагч комитет, дамджж йовдг Улан тугиг эн районд бôв.

Приозерн, Юстинск райондар Элст балгъсна колхозмудар болн совхозмудар бôс хуралгъна кôдлмш дегд диг-даран угагъар келдженă. Приозерн районд хадад уньгъачкн 40 минъгън гектар газрин бôсн делгата кевтнă. Юстинск районд—30 минъгън гектар, Элистинск МТС-д 18 минъгън гектар газрт бôсн баалдан кевтăд чинран геегъад, шарлад урдженă.

Эн ик гидг салнь, хаджгър

Дадмг хôоч

Одахн Целинн района Ленинск совхозд Манджин Бадла гигъад 65-та бôвн ирлă. Бадлан насна бôрал шахунъ хôбнă ард йовгдад давсн. Сул арвн джилин ут-туршарт Манджин Бадла, Новосибирск областин Барабинск района Ворошиловин нертă колхозд хôбч болдж кôдлдж йовсн.

1953 джилас авн киити шуургъта Сибирин бăадлд эн хôбч январь—февраль сард хôд хургълулад, 100 хон болгънас 125—130 хургъ авч йовсн.

йовдл. Эн райондин колхозмудин, совхозмудин, МТС-н гардачнр малин хот белдлгънд эркн чинр бôгч, оньган тăвсн болхла иим йовдл гаршго бăа-смн. Болв, тиим оньг эдн бôг-чăхш. Улгурнь, Юстинск района „Раздольный“ совхозин 4-ч фермд 3800 гектар газрт хадсн бôсн баалдан кевтнă. Фермд негхн коннители бăанă. Ташр тернь муугъар кôд-лнă, юньгад гихлă, бензин уган учрар трактормуднь 5—6 хонгтан хара зогсчана. Болв, совхозин директор, бригадир хойр, намр болт ода чигн удан, скирдс овалх цаг ода чигн кôртхмн гидж седклан аадрулсн бăацхана.

Эн чик йовдл болхий? Уга! Мел хаджгър!

Эврă бийсднь серл ордж, кедг аргъ уга болхла, нам амтнă сан улгур чигн олзлх кертă.

Целинн района „Западный“ совхоз эн туст ямаран олмгъа кôдлмш кеджăхинъ мана корреспондент сонъсхджана. Эн совхозд бас зôвар ик газр хадгсн, бôсн цуглулгъад уга бăадж. Совхозин гардачнр олдунд цăалгъврин кôдлмш кегъад, соцôрлă сăанър бур-дăгъад, ачлмдж кегъад, уулд церглжăсн, талдан чигн хара бăасн улсиг угдан орулдж бур-дăгъад, эднă сăагъинъ хăадж кôдлгъад, олсн мôнъгинъ бôрин бийднь, кôдлмшинъ сүүллă ормднь тооцдж бôад, амтнд ним бôгмдж уудăгъад, бôс хуралгъна кôдлмшан ясад авчкв.

Бăасн машиндн чикднь, кучиднь олзлго бăадг учр деерас чигн бас бôс хуралгъна кôд-лмш сулар келдж йовна.

Приозерн района Чкаловин нертă совхозд комсомолец Алексей Полуян гурвн шалгъта машингъар бôртан 32 га хад-хин орчд 70 га кôргдж хадна. Ур Павел Нагаткин нормар болхла 25 га газрин бôс баал-лхин орчд 85 га кôргдж куч-анă. Целинн района „Прудовой“ совхозд, тракторист Сар-

нъга Улмдж 600 га газриг 6 хонгин дунд мааджурдад, хурачкв.

Иим айта гидг улгурмудиг бôс хаддж, хурадж, овалдж йовх улс дунд тархадж олзлх-ла кôдлмшин йовуд тургдүлхд ик нильчан халдахнь лавта.

Таньгъчин партийн комитетин бюро, июлин 15-с авн августин 15 кôртл-уулд белдлгъ дууслгъна сар гидж зарлх шиидвр гаргъв.

Эн шиидврн кучахин эрkd колхозмуд, совхозмуд болн МТС-д, район болгънд кех кôд-лмшин зура темдглгдж, цаг тудалго, кучагдх зôвтă.

Эн джилин хадлгъиг хурадж авсн дееран, нидн джилас ул-дсн бôсан ясдж ахулад, солон хамган овалад, мал увлэх газ-рури малин хот - хол эртър зôбдж белдх, малд кôрм силос дарлж авх—эркн тôр тавг-дженă.

Нăаднр хôбдин 70 процен-тинъ увлар болн эрт хаврар хургълулх даалгъвр мана тань-гъчин мал бôгачнр бий дееран авсн бăадг биший. Эн тôриг кучахд—дулан хаша-хаац кер-гтă. Тууг ода эс белдхлă, ув-лин найнд келж болшгонъ ил болджана. Тер тôлад, малд хаша-хаац белдх бригадсиг шишлнь бурдăдж, даалгъсн даалгъвран кучахднь эднд донъ-нôкд болх кертă.

Халъмг таньгъчин куч-кôл-счнр! Чидлан хамцулдж, куч-ан негдүлдж, седваран гар-гъдж, седкл-ухагъан тавдж, таньгъчин гол зôбр болгч—малд кôрм хот-хол белддж, хаша-хаацар тетгдж, авсн даалгъвран нертă кевър куч-ацхай!

ЗУРПТ: Каспийск загъсна гôмби-нат кôдлдж, бôчкд загъс тавдг, зу-рагъан 150—180 процент кôрглж куч-идг Федосия Соболева.

Поваляевин фото.

Э. ЦЕБЕКОВ.

Таньгъчин колхозмудар болн совхоз-мудар малин хот болн мал увлзуллгънд белдвриг нег сарин эргид дуусхин тускар

КПСС-н Халъмг таньгъчин комитетин бюрон 1957 джилин июлин 15-д гаргъсн тогтавр

Цаганъ болн сăанър олна мал увлзуллгънд кертă белд-вр келгънă тôрт оньчта ик чинр бôгч КПСС-н таньгъчин комитетин бюро тогтаджана:

1. Таньгъчин колхозмудар болн совхозмудар эн джилин июлин 15-с авн августин 15 кôртл, олна мал увлзуллгънд белдврн сар гидж кехмн.

2. Малд хот белдлгънă бол-лн олна мал увлзуллгънă бел-дврн кôдлмшиг тôгсгхин тôлă, цуг колхозникудиг, МТС-н болн совхозмудин кôд-лмшчнриг агсн гидж партин балгъсна болн райондин комитетст, балгъсна болн райондин кучагч комитетст, таньгъчин селанă эдл-ахун болн совхоз-мудин управленьст, эклц пар-тийн организацст, селана, пос-селксин Советмудт, ВЛКСМ-н райондин комитетст даалгъхмн. Энунă тôлă:

а) Бôс хадлг машиндиг цуг-тнь олзлад, бôс хадлгъ улм чанъгъахмн, хадлгън болн хуралгън хойран хоорнд гар-

гъсн таслвриг арвн хонгин эргид уурулад, скирдс тав-хмн. Эн цагин эргид солон бас хурадж дуусхмн;

б) Бôс шахлгъ (прессование) болн мал увлэх газрт малин хот зôблгъ бурдăхмн. Дакад силос булх кôдлмшиг улм чанъгъахмн;

в) малин хаша-хаац болн хôбчнр, мальчнр бăах гермуд, увлдан хô хургълулх кошар-муд болн дулан хашас бърл-гъиг болн яслгъиг чанъгъахмн.

Тосхлгъна бригадмуд бур-дăгъад, Хар газрур илгăхмн. Цаг тудалго хôбнă кôг тавл-гънă пунктс белдхмн, тедниг гардх медрлă улсар тетгхмн.

3. Колхозмудин болн сов-хозмудин мал увлзуллгънд кертă белдврн кôдлмшин йовудин тускар элвгър барл-джатха гидж таньгъчин болн райондин газетсин редакцд даалгъхмн.

Н. ЖЕЗЛОВ.

КПСС-н таньгъчин комитетин сеглăтр.

Газртан ирăд гермуд бардженă

„Приозерный“ гидг совхозд ода 180 бôрк-бул нуугъад ир-чкв. Цугтан гилтă кôдлмшт орчкн, зармнь бийдан гермуд бардж авчаджана.

Совхозин директор ур Ива-нов болн парторганизацнн сеглăтр ур Чурюмов арднь ордж кôдлмш кенă. Ирсн халъмгуд государствас ссуд авал, укромуд хуллж авад, гермуд бийдан бардженă. Ул-гурлхд: 4-ч фермд арвн гурвн бôрк-бул нуудж ирснăс, йиснъ гериннь эрсинъ бôсчкн бăанă. Тедн дунд: Санджин Тоя, Бадмин Гади, Лиджин Улан, Нагуна Иван болн нань чигн кесг улс.

—Газртан ирввдн, чидлан арвлго кôдлнвдн,—гидж эдн нег дуугъар мана района куч-агч комитетин ахлач ур И.А. Олюнинд келчхăв. Болв, гер-мудиннь эрснъ бели болвчнь, модн уга болад, ода кôртл дала кôдлмш келдлго бăанă. Ур Иванов модн ирх гигъад иткүлнă, кезă, ямаран цагла ирхнь медгдхш.

Бидн, ирсн олт-амтн, тань-гъчин толгъачнрас сурджанавдн:

—Модна тôриг шулун бол-дгар негн деернь гаргъдж бôгтн!

Мана селькор. Приозерн район.

Ирсжăх улст тетгүл кертă

Мана таньгъчин хотл балгъсн Элстд миньгънăс ул-у халъмг бôрк-бул нуудж ирсн бăанă. Тедн нургълдж тôрсн балгъсан тосххар ирсн улс. Тингид чигн балгъсна тослхтин кôдлмшт шундж, сан седкл деерасн кôдлдж йовчхана.

Ирсн улс дунд Сибирин газрт йовад, олт-зүсн кôдл-шин халхар кôдлдж йовсн улс бăанă. Тедн дунд тосхлтин специалистнр — штукатурици-кул, малярмуд болн нань чигн кесг кертă урн улс бăанă.

Ода дееран, халъмг амтн дегд икър ирдженă, тер дотр Элст балгъснд олар ирдж бăаршлженă, тер учрар бăах гермудар, хот-хоолар цаг зуурин тату-тартг үзгддăхиг тоолад, ирсн халъмг тосхачнр, балгъс тосхлгъна кôдлмшт цугтан седклан тавдж кôдл-дженă.

Кôдлджăх улсиг дахулдж хот-хоолар тетгх, бăах бăад-линъ, культурн амрлгъинъ ясрулх кертă. Эн кôдлмш ода дееран үзмдж уга. Улгур-лхд: ус, ôдмг хулддг ларек-

син тоогъинъ икдүлх кертă. Эндр бôр кôртл бăах нег цôбкн ларекс, кесг холвад бôсджăх балгъсна амтиг тет-гдж чаддjaxш. Ундасад ус уухар седхлă, бăасн цôбкн киосксн зармнь хаалгъата, зармднь нам усн уга болна. Балгъсна гүүлганă организацс ус, унд хулддг киоскс олду-лдж кôдлмшин ясх зôвтă.

Цуг балгъснд негхн бань бăанă. Тер бань бôрин бôр-лăс авн кôдлнă. Унтă кесг цаган урăгъад чеерудт амтн суудхана. Бааньд ирхлă, тур-рулад усан киргъулх кертă болна, баанăс гархла, ус уух дурн кôрнă. Эн тоот хамг юмн бааньд бăадг зôвтă, болв мана Элст балгъсна бааньд ним юм кех биш, бăасн нег буфетинъ хаачкв.

Эн деер келгддjax тôрмудт оньган бôгч, дуту-дундинъ уга келж, кесг олт амтнă джиргъл ясерулд доньг болт-ха гидж, мана таньгъчин гар-дачнрас сурджанавдн.

БАДМИН ГРИГОРИЙ.

Элст балгъсн.

Партийн төрмүд

Ил-үзмдж цэалгврин нөдлмш
Западн районд

Олн дунд кегдг политическ кбдлмшт олн зүсн эв, янз баяна. Терүн дотр ил-үзмдж цэалгввр, даругьас кучагдх төрмүд хагьлхд берк ик чинртэ.

Ода, мана района цуг куч-кблсчнр тара хуралгна кбдлмшиг шулуугар болн сан чинртэггар кедж, болзгаснь урд кучахин төлэ, олна малмуд үвлзүлдж гаргьхд күрм бвс хурадж авхин төлэ ноолддж йовх цагла, ил-үзмдж цэалгввр онц ик чинр зууджана.

Хала листе деер хойр таласнь ширар саяхнар бичсн 80 шаху лозунге района эдл-ахусар, хаалгьсин хойр хаджуггар ил-үзгдх газрт тавгдсн баяна. Тер листе деер мана орн-нутгин, крайн болн таньгьчин куч-кблсчнрин өмн тавгдсн төрмүд бичгдсн дееран, мана района куч-кблсчнр 1957 джил кучах төрмүд бас бичгдджана. Улгүрлхд, „Района куч-кблсчнр 1957 джил, эдлгдлг 100 гектар газр болгна тоод—40 центнер мах, 30 центнер гахан мах, 85 центнер үс, 2,7 центнер ноос болн 8 миньгын бидг гаргьдж авхиг кучин“.

1957 джилд мана района совхозмудар болн колхозмудар буудан культурин ургьчинг багь гихдэн 16-17 центнер, эрдни-шишан буудла 25 центнер болн силос кех 250—300 центнер ургьц гектар болгна авхмн. „Мана райог иецгарсн садг хуврахмн. Багь гихдэн 1000 гектар газрт сад болн виноградникүд суулгьхмн“, нань чигн тним лозунгс бичата баяцхана.

1957 джилд Западн болн Яшалтинск района куч-кблсчнр хоорндан кесн социалистическ дбрлдана бооцаг талдан онц сан цааснд барлдж гаргьад ил, үзмджтэ газрмудар тавгдсн баяна.

КПСС-н райком, „Ленинское знамя“ газетин редакция хамдан, малас шим-шуусгаргьдж авлгар сар болгын бюллетень барлдж гаргна. Тним бюллетеньс колхозмудар болн совхозмудар чигн гаргьгдна. Тер бюллетеньс района эдл-ахусар цугтагарнь күүндгддж цэалгьгддж өггднэ, тнигэд социалистическ дбрлдана то-диг кегднэ. Тним күүндврин ашнь дакад КПСС-н райкомд тавдж күүндгддж, социалистическ дбрлданд турун нуурт йовгч эдл-ахусин болн диилвр икар газрхасн кбдлчнриг района газетд барлдж гаргьнавдн. Дакад районд селана эдл-ахун эрки төрмүдэр шишлнь листовкс бас барлгддж гаргьгдна. Улгүрлхд, 1-ч номертэ листовк—укрэс үс саадж авхиг дбр болгын икдүлхин тускар дууджана. 5-ч номертэ листовк—района шовуд өсгачнр 1957 джилд буудла тарсн 100 гектар газрин тоод 8000 бидг авх даалгьвран кучахиг дууджана.

7-ч номертэ листовк лафетн машиггар тара хадлгна болн

комбайновый агрегатин тара цоклгна бдрин кбдлмшин кемджг икдүлтин гидж механизатормудиг дууджана. Тара рана хуралгьнд турун нуурт йовгч, бдртан 50-с ави 63 гектар кургл тара хадцхадг механизатормуд „Южный“ совхозин Булавин Михаилас, Ковалев Иванас, Сталинэ нертэ колхозин—Харченко Иванас болн Дикалов Сергейас улгүрмүд авцхатн гидж бас дууджана. Ода, тара хурадж йовх цагт олн дунд политическ кбдлмш клубст болн библиотекст кегддгнь хасгдад, тара хурадж йовх газрмудар, тракторн бригадсин улан шугьусар кегдг болв. Улан шугьусин ик зунь радиота, плакатсар болн лозунгудар кеерүлгдсн баяна, тер улан шугьусар наадг шатр-дбв, умшх газетс, журналмуд баяцхана, эрсин газетс, боевой листокс тасрхан уга гаргьгдна.

Района культурин Герин агитбригад тара хурадж йовх газрмудар йовцхадж 10 концерте тавдж бгв.

Партийн бурдагьачнр бригадсин гардачирла хамдан механизатормудин бдртан кегдсн кбдлмшин ашнь диглдж, Узмджин доскд бичдж үзүлчхана, дакад нуурт гарсн механизатормудт Улан дариг өгчхана. Улан даригин төлэ цуг механизатормуд ноолдчхана, терүг гартан авсн механизатормуднь болхла Улан дариган булагдш уган эркд улм саянар кбдлчхана. Улгүрнь, 112-ч номертэ совхозин 4-ч отделена үр Курочкин комбайна агрегатд кбдлдж йовх механизатормуд 5 хонгтан Улан дариган алдл уга кбдлджана, цаарандан чигн алдш уга саната.

Ил-үзүлдж кегдг цэалгьврин кбдлмшиг, цэалгьврин кбдлмшин наадк янзсас салгьгдх збв уга. Тер төлэд ил-үзүлгдджх цэалгьврин кбдлмшт заагдджих тоог болн үгмүдиг агитатормуд олн дунд бас цэалгьдж келдг бгцхх збвтэ. Тнигдж кегдсн цэалгьврин кбдлмш селана эдл-ахун цуг кбдлмшиг диилвртэггар кучахин төлэ олн куч-кблсчнриг агсхд района партийн организацд дбнь-нбкд болна. Государствд эрк биш малин шим-шуус орулдж өглггар мана район крайд 3-ч ормд йовна, тегад мана район крайн Кундлгьна Доскад бичгдсн мбн. Государствд эрк биш орулдж бгх махна брал джилэ зураган, государствд орулдж бгх ноосна джилэ зураган мана района куч-кблсчнр июнин 24 кургл төгсав. Тара ургьц хурадж авлган болн государствд орулдж бгх збвтэ буудлгьган мана район болзгаснь урд кучагд чадв.

В. БОЙКО.
КПСС-н Западн райкомин пропагандин болн агитацин отделин заведующ.

СССР-н профсоюзмудин тави джилин өөн

Эн джил мана орн-нутгг профессиональн союз бурдагдснэ нааран тави джил болджана. Тер учрар профессиональн цуг союзин Центральн Советин Президиумин авсн тогтаврг большевистск партин гардврг тогтсн профессиональн союзмуд үүлдсн турун бдрасн ави хаана йосна болн баячудин өмнэс збрүлгдсн кбдлмшч классин кучга революционн организац болдж босдг йовсн—гидж келгдджана. 1917 джилин октябрь сард профессиональн организаце социалистическ революционн диилврин төлэ ноолдана өмн нуурт йовснн.

Социалистическ тосхлтин цуг девснэгд советск профсоюзмуд, Коммунистическ партин политик кучадж йовснн, коммунизм тосхлгна кергт ик гидг дбнь-тусан кургснн. КПСС-н XX-ч хургин темдгсн коммунистическ тосхлтин алдр ик зураг кучахд кбдлмшчнрин, инженерн-техническ кбдлчнрин болн үүлд церглачнрин кучлгьгиг агелггар бггэ цагт профессиональн союзмуд збвар ик кбдлмш кедж йовчхана.

СССР-н профессиональн союзмудин тавдгч джилин ббниг август сард өргнар темдглтхэ гидж ВЦСПС-н президиум цуг профсоюзн организацет заавр бгв.

Профсоюзмудин кбдлмшиг цаарандан ясуулдг болдгар, эдл-ахун болн культурн тосхлтд тедна нильчиг ббдлүлдг болдгар, куч-кблсчнриг про-

изводствин залгьнд орцуулдгар, 1957 джилэ производствени зураган болн Алдр Октябрьск социалистическ революцин дбчдгч джилин ббнд нерадж авсн социалистическ даалгьврдан диилвртэггар кучахд куч-кблсчнриг агелд болдгар профсоюзмудин тавдгч джилин ббнэ байрлг кех керггэ.

Июль болн август сармудт предприятияр болн учрежденесар кбдлмшчнрин болн үүлд церглачнрин профсоюзмудин тавдгч джилин ббнд нерадгдсн хургуд, профсоюзмудин пленумс кегдх збвтэ. Август сард профсоюзмудин актив, производствин шин янз эклачнр, газдин орн-нутгудин делегаци орлсн ВЦСПС-н байрин пленум болхмн. Ленинэ нертэ стадионд спортивн нар-наадн болхмн, Москван куч-кблсчнр амрдж-сергцхамн. Эн бдрт нерадсн лекце, нар-наад, гаахул, амрл-сергмдж, спортивн нар-наад, фестиваль кедж халацхатхэ гидж профсоюзмудин цуг культурн учрежденест болн физкультурин организацет заавр бггдв. Профсоюзмудин тавдгч джилин ббнд нерадгдсн значок гаргьгдджана.

„СССР-н профессиональн союзмудин 50 джил“ гисн тезисмуд ВЦСПС-н Президиум батлв. Россияд профсоюзмуд эклдж бурдснэ туудж, пролетариатин диктатурын төлэ, социализмин төлэ ноолдгьнд профсоюзмудин нильчин туск, тер мег коммунистическ обществ тосхлгна төлэ ноол-

данд профсоюзмудин өмн ямаран төрмүд баяхнь тезисмудт келгдджана.

Профсоюзмуд гисн—кбдлмшч клтэсин хамгин ик олн организац болджана гидж тезисмудт келгдджана. 47 сэй улү кбдлмшч болн үүлд церглдг улс профсоюзмудт негдцхаджана, коммунистическ тосхлтин төрмүд кучагдгьнд куч-кблсчнриг агелд, бурдамджин болн сургьмджин кбдлмш кедж йовчхана. Кбдлмшч классин олн улсин, тедна өмн нуурт йовачнр — Коммунистическ партиелэ профсоюзмуд ницүлдж-хамцулна, государствени, эдл-ахун болн культурн тосхлтд куч-кблсчнриг шунимгагар орцулна.

Промышленность болн тосхлт залгь оньгдарулсн бггэ цагин баядлд профсоюзмудин төрмүд тезисмудт тодрхагар цэалгьгддж келгдджана. Төвкнун баяхин төлэ ноолданд профсоюзмудин агьу ик нильчин тускар лавлдж келгдджана.

Пролетарск интернационализмин тугиг цааранднь чигн деер бардж, төвкнун баяхин, демократин болн социализмин төлэ, цуг орн-нутгудин куч-кблсчнр ни-ницнэгьү баялгь батлхин төлэ кегддж йовх арүн ноолданд урдк кевтан өмн нуурт йовчхах төр—советск профсоюзмудин арүн ноолданд урдк кевтан өмн нуурт йовчхах төр—советск профсоюзмудин арүн даалгьврдмуднь болджана гидж тезисмудт келгдджана.

ТАСС.

Хөөч, депутат Эрнджэн

—Худлиг үни диилдг збвтэ юмн, ягьдж эс мана Хальмг таньгьч хару бурдагднэ гисн ухан бийдм орад баяна, тер учрар бссн-босси төрскнүрн нууджана, —гидж келэд, 1956 джилин намр Убушиев Эрнджэн Алтайск крайас нуугьад, Ахш балгьснас хол биш, урлнь Шорвин кецин Багь-Дөрвд нутгин „Зургьан худг“ гидж баясн газрт ирдж бүүрлв.

Бүүрдэн ора, сө болдж йовх цагт ирдж буусн Эрнджэн, нббрънь курл уга, унтсн серүн хойрин заагар хонад, орла босад, газа гарад, газр-усан харвад, шиндлэд халахлэ, „Зургьан худгин“ ар үзгтнь, торгьн нооста хбд делвагьад илад гарч йовснь үзгднэ.—Муха саяхн юмб,—гисн сананселкл Эрнджана чееджд орна.—Иигдж биш, би хуучн хббч, хб харулх збвтэ,—гидж тоолд Эрнджэн торл уга, совхозин дирекцур одв.

Сентябрь сар эклксн цаг. Эрнджэн совхозин директор үр А. Ткачевур ирв.

—Биэн газрт бсдж-босси кумб. Нанд кбдлмш бггн,—гидж Эрнджэн үр Ткачевас сурснд, Ткачев келв:

—Келү булвг?
—Иисн амн бидн. Терүнас дбрвн күн кбдлдж чадхмн.

—Кбдлмш олдх, болв амр кбдлмш биш, арднь орад,уханселклан тавад кбдлх кбдлмш. Эн джилэ хургьд автн, кошар эврэн гарлад келгьтн,—гидж директор келв.

Не, сан! Даалгьврин кучахв. Хамагьас мод, тосхлтин материал авхиг, хургьд хамагьас авхиг, хб услдг сан уста худг заадж бггн,—гидж Эрн-

джэн үган бгн, сурвр кев. Кесг хонгтан йовад, Сталинградск областин Котельниковск районас хургьдан иилгьгьд азад, туугьад авч ирнэ.

Хб услдг худгнь хамхрха болад, турун дееран збвар турү зовлнь үзгднэ. Байнарн цар туулгьад, Николай кбвүгьгарн худгин ус асхулад, Эрнджэн бийнь худгт орад, худг йуув. Гурвн бдрин дунд худг ясад, хббдэн усар тегтв.

Дбрвлгч бдрнь совхозин директор үр Ткачев болн эклц парторганизацин сеглатр үр Пичко хойр ирв. Гурвн зун километр газрас хббдэн гару угагар туудж ирсдннь ик ханлт бргад, хббдэн усар ягьдж тегдджихиг сурцхав.

Эрнджэн брк-буларн гурвн бдрин эргцд худг цеврлад, саяхн цеган усар хббдэн услджасиг үзчкэд, збвар шуугад иналдэд, ик ханлт Эрнджэнд кецхав.

—Не, Эрнджэн, ханджана-вдн. Сурсн кергтэ тоот хулситн, модитн, пар цар, нань чигн кергтэ тоотитн цаг тудал уга илганавдн,—гилдэд кинитн шатин уснас ундан харулад, гурвулн күүндвр кегьад, хэрцхав. Эрнджэниг тав хонад совхозд болх хургт дуудчхав.

Болзсн болзглаган Эрнджэн совхозин хургт ирв. Хургт ах хббч Убушиев Эрнджэн үг авч келв:

—Алдр Октябрин 39-ч джилэ ббнд болджих заамд, Алдр Октябрт нерадж би бийдэн даалгьвр авчана—киитрлг кошаран бардж дууснав, хббдэн бвсар тетгнэв, нег чигн гару угагар үвлэс хббдэн авч

гарнав,—гидж үган чилэв. 1956 джил чилдж йовх заамд Хальмг таньгьчиг шинэс бурдах джирклэ заныг Эрнджэнд соньсгдв. Унартсн хальмг тееган улан голта укрмадэр, унтэ торгьн нооста хббдэр бугахэр седсн санан улм деврдж, Эрнджана чееджиг дуургнэ.

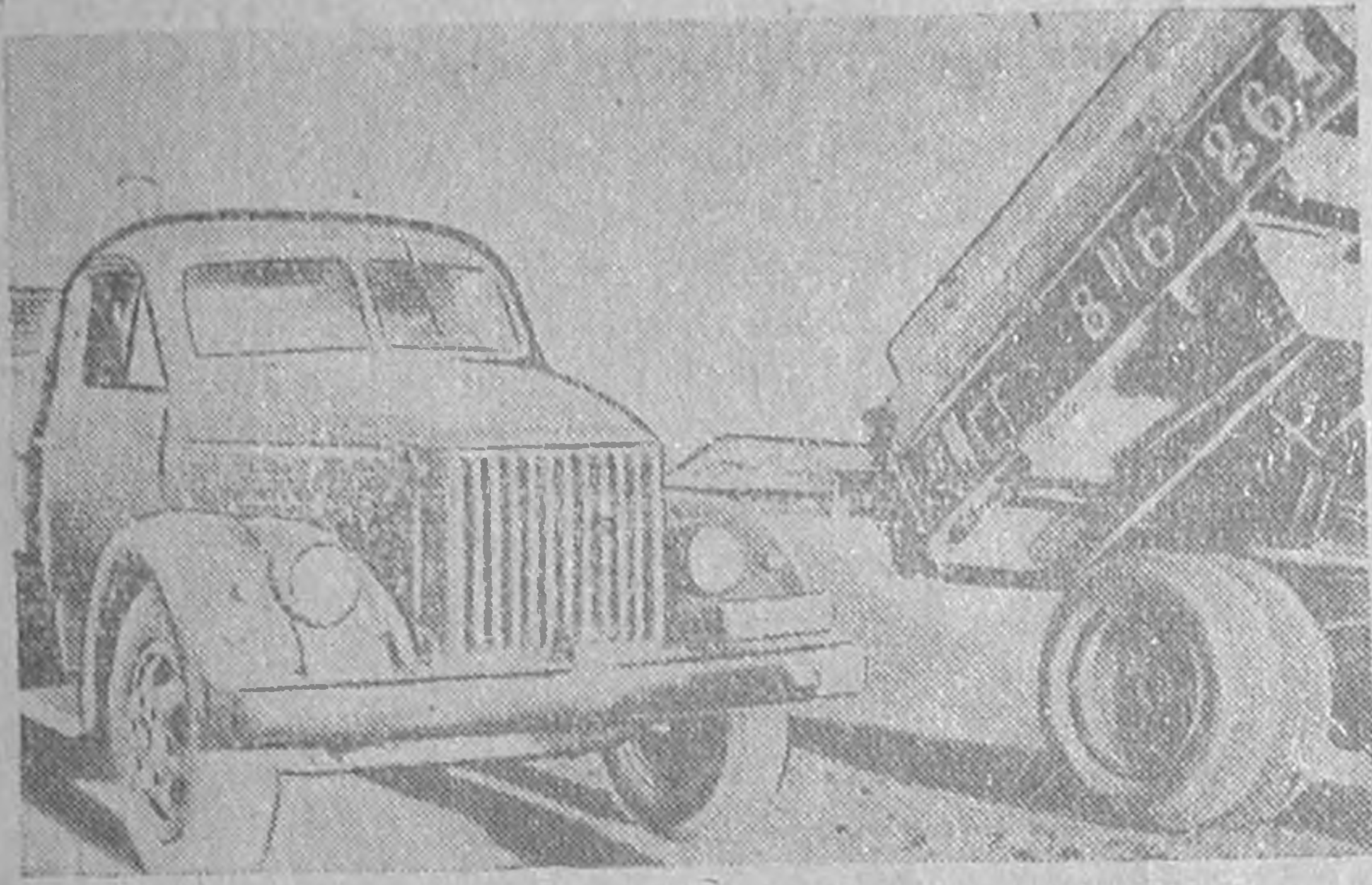
1957 джилин январин 9-д гарсн СССР-н Деед Советин Президиумин Указас иштэггар, марг сарин гурвнд болх Хальмг таньгьчин куч-кблсчнрин Советд депутатнр суньгьх заамд, ончта сан кбдлмштэ, унн гол седкларн кбдлджасн ах хббч үр Убушиев Эрнджана кандидатурин Сарпинск района олн куч-кблсчнр депутатд суньгьхмн гидж заагьад, мартин гурвнд үр Убушиев Эрнджэниг Хальмг таньгьчин куч-кблсчнрин депутатнрин, Советд депутат суньгьв.

Алдр Октябрин 40-ч джилэ ббниг темдгтэ сан кбдлмшар тоснав гидж бийдэн даалгьвр авсн депутат үр Убушиев Эрнджэн даалгьвран тоомсртагар кучаджана. 1957 джил хбн болгнас 5 кг. ноос авх зурагта баясн Эрнджэн, хбн болгнас 6,5 килограмм ноос авб, эс гидж зураган 121 процент кучав.

Э, хббч! Эрнджэн, Эвинь олдж харулнэч, Энькр төрсн нутган Энькрлдж брдэн саннэч.

Торгьн нооста хббтэ, Тоомсрта хббч—депутат; Таньгьчан ббдлүлх седклнь Таньсг ах кергнэ.

БУХИН Эня.
Сарпинск район.

ЗУРГТ: Элст балгсна „Страна Советов“ гидг колхозин 2-ч бригадин ток. Колхоз эн джил сэн ургъц авчана. Машид тасрхан уга цовдлдж ирэд, алн шар буудг асхкад гарад бээцхэнэ. Шофер И.М. Малнев буудг буулгъджана.

Астахова Раисин фото.

Сарпинск районд государствд буудг өглгн бэргддженэ

Района эдл-ахусин икнхн намрар тэрсн буудан культуран хурагъад, дуусад, хаврар тэрсн тэргэн хадж йовна. Илчичин нергэ колхозин комплексн хойрдгч бригад зурган комбайн кблдженэ. Ур Черкковин тракторн бригадин комбайнермуд кблдмшин 10 хонгин эргд 1300 гектар тэргэ хадад, буудгын цокчкв. Комбайнер ур Алексей Титов арви хонгин эргд 239 гектар тэргэ хурав. Энун дэру, кблдмшин нэамн хонгин дунд 240 гектар тэргэ хадж хурасн ур Василий Таев йовна.

Болв, государствд буудг өглгн дегд хашнгар йовдженэ. Илчичин нергэ колхоз ут-турштан 570 центнер буудг станкур йовулв. „Путь к коммунизму“ гидг колхоз бэлхлэ, государствд зуг 300 центнер буудг орулдженэ.

Района колхозмудин болн совхозмудин токмудар дала алл цевр буудг кевтнэ. Автомашид эс курчэх учрар збдгдх збвтэ буудг збдгдг бээгъад бээнэ. Болв, зэрм колхозин гардачир бийсдэн бээх эв-аргвин сээнар олзлдж йовхш. Нам зэрмнэ, машин угад

да алгъкад, государствд буудг ягълж збдхн тускар санджах бээдл уга.

Улгурнэ, июлин 11-д хур орси учрар комбайнс кблдси уга. Илчичин нергэ колхозин ахлэч, сул цаг олзлад эн бдр 5-машин буудг станкур йовулв, эднэ хавргэчнэ бээдг „Путь к коммунизму“ гидг колхозд бэлхлэ, хур орсиас кблтэ комбайнс чиги, автомашид чиги хара зогсчав. Эн колхозин ахлэч ур Соловьев, ток деерин 9.100 центнер цевр буудг бээгъэ бээдж, хара зогсджих автотрактор олзлси уга.

Государствд буудг өглгн „Гигант“ гидг колхозд бас хашнгар йовдженэ. Колхозд 9 мингъ гар центнер буудг белн бээнэ, государствд збдж орулси зуг 60 центнер.

Колхоз болн совхоз болгын гарч йовси дугу-дундиг уруулдж, бдр-сб уга государствд буудг збдж орулдженэ—Сарпинск района болн МТС-н гардачирин эрки тэр. Буудг ток деер удан бээх збв уга!

М. КАРПЕНКО.

ГАЛАС САГЛХМН

Самгян уршгар түүмр шатна

1957 джилин июль сарин 13-д, Элст балгснд Ленинэ проспект гидг уульнин 57-ч номертэ, В. Маяцкий герт түүмр шатв. Түүмрин заль тудл уга хоша бээсн улсин хаша-хаацд курэд, цуг квартали гермудт ик аамшгтэ болв.

Аамшгтэ түүмр унтрахар балгсна түүмрин харулчир гуулгэд ирхлэ, түүмр шатдхасн газрт усн уга болдж зовав.

Эн зовлнэгд кен нбкд болхмб? Түүмр крлэхш. Болв, харм тэргч, цагян саната улс бээдж. „Страна Советов“ колхозин шофер Ерпилеев Алексей, тангъчин потребсоюзин автобазин шофер ур Руденко Иван хойр түүмр шатдхасн

газрт машидарн ус збдгъад, ханлтта сэн нбкд болв.

Түүмр шатдг учрнэ—эн герин эзн Маяцкий В. самгя-салнгин уршг. Эн кун түүмрэс саг бээлгнэ диг, йос эвдэд, хаша дотран шулуи бг-рад шатдг хулси, бвси, нань чиги гал ядси юмсуд хашадан хадгълдж. Тедн зааган санамрар тэмктатад хая бээдж, түүмр алддж. Ташр бдр-шидр бээсн улсин гермуд шатачкн гив.

Түүмрэс харсгч-харулчир болн балгсна олн амтн цуг, олн амтнэ гер-мал, теджал, теткл түүмрэс харсхин тблэ, самгя-салнэ улсла аврлт уга-гар ноолдхн.

И. КОВАЛЕНКО.
Элст балгсна түүмрэс харсгч командин начальник.

Сургъулин шин джилд белдлгннд онц оньган өгхмн

Тангъчин Советин шишлнэ комиссд

Тангъчин Советин шишлнэ комисс шидрэ хург кев. Эн хург деер тангъчин эрдм-сургъулин отделин заведующин дарук А. И. Седунова „Сургъулин шин джилд школмуд белдлгн ямр йовхин туск“ доклад кев. Тангъчин школмудар сургъулин шин джилд белдлгнхн тускар тодрха кевэр цээлгъдж келв.

—Урдк джилмудэс ончта болджихн, тангъчар энджилд хальмг классмуд гархмн, — гидж ур Седунова докладган темдгдлж келв. — Хальмг сургъульчир дасх эврэ келэр бичси учебникуд белдлгдлж бээнэ. Хальмг багшнр бас белдлгдлж бээнэ. Сургъулин шин

джилд хальмгар 40 класс гархмн.

Хург деер бослж уг келцхэсн комиссин члед сургъулин шин джилд белдлгнэ кблдлмш дегэд хашнгар кегдлж бээхиг, гер йовдл олн икэр седклэн бгчэхиг, шамдад крцэлгэ некджихиг цуггар темдгдлж келцхэв.

Ода куртл зэрм школмуд яслгн болн шин школмуд тосхлгн дуусглад уга, школин дотр зер-зевнэ, учебникуднэ зббдлж авглад уга. Школмудиг учебникудэр тетгх збвтэ тангъчин потребсоюзин кблдлмшт эс орлдлг, тбрэс кбндэ бээдлг уулдвр тангъчин эрдм-сургъулин отдел кедгиг шалгъдж келцхэв.

Хальмг келэр гарх учебникуд бас белн болад уга. Тер учебникуд эрк биш цаглагъан, сургъуль эклгнлэ хамдан белн кегдх збвтэ.

Школмудиг буфет, халун хот. бичх цаасн, тетрадь, карандаш, умсх хувцар тетгх тэрг тангъчин эрдм-сургъулин отдел оньган бгхмн. Интернат бурдэх тэрг йоста оньган тэвхмн, тер хамгин эваргвин эртэснэ хээх кергтэ.

Школмуд сургъулин шин джилд белдлгн мууггар кегдлжихиг, тер тэрг КПСС-н тангъчин комитетд болн тангъчин крцэгч комитетд тэвхми гидж шишлнэ комисс шиндв.

Н. ЧОНОВА.

Школмудин классмудт крцэ өлг-эд кергтэ

Школмуд тосхлгн, түүг яслгн келу хашнгар кегдлг болв чиги цаган эрк биш крцэгдх збвтэ. Тер тэрг цуггар оньган бгчхэнэ, түүг эрдм-сургъулин отделмуд, депутатирин советс, партин, комсомольск болн профсоюзин организац кедж крцэгдлж, шуудж хэлэнэ.

Тер школмуд дотрин зер-зев крцэлгн бас ах керг мбн. Зэрм школмудар кесг джилдэн селвгдлж ясглад уга парте дала. Нег улс шин

школмуд гарчах учрар шин зер-зевс кеглх, түүг цагань белдх кергтэ.

Школин геринэ бел кечкэд, дотрхнэ кбндэ, зер-зев уга, парг, стогл уга болх йовдл узгдхмн. Тер тблэд „Салы белдхэр сав белд“ гидгшнэ, эрдм-сургъулин отделмуд эн

тэрг туслнэ оньган бгчхэхмн.

Хув-хувэрнэ талднэ кесн 2500 парг мана тангъчд ирдж. Туунэ брэлнэ—1200 парг Дивнэ станцар дамдлж ирлэ. Эд-

ниг зургъан-долан машигэр ачад авч ирэд овалдлж оркла. Тернэ кесгтэн кевтв. Тер парте, тал-талдан салу ангс райол орулдлж илгэгдлжэнэ. Түүг хамцулдлж кех, ширдх керг бээнэ.

Школин директормуд, эрдм-сургъулин отделмуд школсиг зер-зевар тетглгнэ кергиг бачмар кечхэх збвтэ.

Сургъулин шин джил эклх бргн дор бээнэ, бдрмуднэ тоолгдлж йовна.

СЕНЬКИН Очр.

Сургъульчнриг кергтэ хамгарнэ тетгхмн

Сургъулин джил эклх хол биш. Школ, школин зер-зев, сурх дегтрмуд-учебникс, бичх тетрадь, карандаш, ручк, бек хамгла зергдлж—сургъульчир умсх хувц-хунр худлгн бас нег багь биш тэр болджана.

Эн хамгар тетгх улснэ кемб? Хулд-гуулганэ организац эн хамгар эрк биш тетгх збвтэ.

Эндр бдр тер хамг бээнэ? Дора газрар, райодар ямр болдж бээхнэ медгдлжихш. Тангъчин толгвалгч организацсин бргн дор бээх Элст

балгсар авад хэлэхлэ, балгсна кесг олн магазинэр бичкдлж—сургъульчир умсх зуутэ нег чиги хувц-хунр уга. Эн тэр йоста нарнэ йовдл болдж гарчана.

Эн джилд тангъчар сургъульчнрин тонь багь гихдэн арви мингъ курч немхмн. Тер йовдлар тоолхлэ тангъчин гуулганэ халх организац, түүрн болдж тангъчин потребсоюз сургъулин шин джилд белдлгннд шишлнэ оньган бгх йоста. Туслнэ тангъчин

потребсоюзин ахлэч Сидоренко сургъульчирт кергтэ тоотиг тетглгэр ухалдж, түүг дарго цагтнэ тетгх збвтэ.

Элст балгсна алк нег магазинэр, дора газрар, райодар сургъульчирт кергтэ тоот хамг хувц-хунр, дегтр-цаасд, бичх-умсх цуггар бер тегшэр бел кегдх збвтэ.

Мана сургъульчир сэн-сээхн хувцта, умсх дегтрмудтэ, бичх-дасх хамгтагъан бээх сэната, бээхнэ дарг уга лавга түүлмджин т.

„Сарпа“ совхозд тосхлтин кблдлмшт ик оньг өггддженэ

10-ч номертэ „Сарпа“ совхозин партийн организац болн совхозин директор ур Рубин тосхлтин кблдлмшт сэн чинр бгч эн кблдлмш йир сээнар кегдлж бээнэ гидж, — мана сельск корреспондент ур Далтаев Александр зэньглв.

Совхозин централн усадьб деер хбрн куунэ зээтэ ик гостиниц, негдгч номертэ ферм деер шин магазин бэргдлж. Дакад ик олн кирпич цокгдад, Шорвин голд хулси хадгдад, нуудж ирдлж хальмг улст

гермуд бэрх материал белдлгдлж бээнэ.

Увлин цагт хб хургъулх дулан хашас бас сээнар гогсгдлж йовдл чигн.

СССР-н газдин политикин документс

СССР-н газад керг-тэрин министерствд бээдлг дипломатическ документс барлулхин туск комиссин барлулджих Советин Союзин газдин политикин документсиг госполитиздат барлгг эклджэнэ.

Эн барлгдлж гаргъхд 1917 джилин ноябрин 7-с эклси дипломатическ документс орхмн. СССР-н МИД (НКВД) архивэ шинькэн барлгдлжих ик олн документс болн урднэ барлгдси чигн документс барлгдлж гархмн. Томсд орхнэ: газдин политикин туск тэргтэ Советск правительствин декла-

рац, куундврмудин актс, бээрн перепискэ, СССР-н МИД-н (НКВД-н) сонъсхврмуд, ТАСС-н (РОСТА-н) сонъсхврмуд, коммюникес, государствени залгч улсин интервьюс, газдин ордут бээдлг советск представительмудин СССР-н МИД-лэ (НКВД-лэ) бичлси бичгуд, нань чигн документс.

Дара-дарагъарн эн документс томсд тэвгдхмн. Том болгн эркэн уга кергтэ зэаврмудта болхмн.

СССР-н газдин политикин документсин негдгч томнэ Алдр Октябрьск социалистическ

революцин 40 джилэ ббнлэ харгъулдж гарггдхмн.

Делгу олн умшачирт гидж тоолгдлж барлгдлжана—партийн, советск болн научн кбдлчирт, ах сургъулин преподавательмудт болн студентирт, бас дундин школмудин багш-ирт, лектормудт, пропагандистирт, агитатормудт, журналистирт болн нань чигн олн улст. Библиотект бас нег улс кергтэ.

Книготоргин цуг магазинд эн дегтрмудг бичгдлг авхмн.

ТАСС.

Торгън нооста хө икәр өсгхмн

Мана орн-нутг ик гидгәр бсдж-бргдждз йовна. Олн келн амтнь ни. сән-сәәхн кәд-ләд, Октябрин 40-ч ббниг он-чта кевәр тосхар гүдждж, кеджәсн, хагьлджасн тбртән шундж йовцхана. Олн тед-нә негнь болад мана Хальмг таньгъчин күч-кәлсчнр Октябрин байрта ббнд белг белджд бәәнә. Тер кеджәх цуг олн тбрмүд дотр йир ик чинртән— мал бсглгън, тер дотр торгън нооста хө бсглгън. Торгън нооста хөбнә чинрнь кенд чиг-ни медгдджәнә. Мана партъ болн правительств эн тбрт ик гидгәр оньган бгчәнә. Хальмг таньгъчд, цуг Ставропольск крайд 1960 джил күртл хөбнә то хойр дакдж икдх зөвтә. Эн тбр—ик гидг, цань уга чинртә тбр.

Мана таньгъч—торгън нооста хө бсгдг таньгъч гидж нерәлднә. Тер юньгад гихлә, колхозмудар болн совхозмудар хөд дала. Ганцхн совхозмудар 1 163 миньгънәс даву хөд бәәнә. Туунә дөрвнә кесн гурвн хувнь торгън нооста хөд, наадксн—хүрсх бгдг каракульск хөд.

Орн-нутгтан Хальмгин колхозмуд болн совхозмуд дала ноос, хүрсх, мах орулдж бгнә. Тер дотр ноосн ик чинртә юмн. Кесг совхозмуд, колхозмуд зурагъан күчәкксн бәәнә.

Улгүринь келхд, 112-ч номертә совхоз ноос бгх зурагъан 107,2 процент күчәдз. „Южный“, 4-ч номертә совхоз, „Ергенинский“ нань чигн совхозмуд, дакад колхозмуд орн-нутгт ноос орулдж бгх зурагъан цуг күчәдз тбгс-кәдз. Эдн дотр 4-ч номертә совхозин хөбчнр ик сәәнәр кәд-длж йовцхана. Торгън нооста 32270 хөддәс эдн хөбн болгънас 5,7 кг. ноос авч. Ноос авдг пунктд 1757 центнер сән чинртә торгън ноос орулдж бгчәдз. Совхозин хөбчнр, тедниг гар-дачур Киселевгидг директор цуг союзин дбрлдәнд орлцад, бгсн ами угән темдгтә сәәнәр күчәдз йовцхана.

Тингдз шунад кәдлдж йовх улс дала. Болв мана олн күч-кәлсчнр, хөбчнр, совхозин гардач улс дотр муугъар, шултан уга-гъар кәдлдж улс бас чигн бәәнә.

Зәрм совхозмуд болн колхозмуд ик гару гаргъкксн бәәнә. Кировин нертә, „Степной“, „Оленичевский“ гидг совхозмудар хөбн үкдз гарутджах йовдл збәәр бәәнә. Тер дотр днъгрсн, июнь сард темдгтә, эләд гару болв. Им му йовдл цаарандн дардж, бәрдз болхий? Большого! Игидж кәдлхлә манатань-гъч эн джилә хө бсгх зурагъан күчәдз ик саалтг болхмн.

Ягъсн учр деерәс ним гару болдjaxмб? Мал хәләвр тату болсар. Зуна цагт малд усн ямаран чинртән кен күүнд бол-лв чигн медгдджәнә. Тер бийнь кесг отар хөд бдрин нег услгд-на, зәрмдән букл бдр-тән чигн услгдхш. Тиним йовдл Кировин нертә совхозд гарч. 108-ч номертә совхозд тавдгч фермд хөбдиг әрә гидж бдрин нег услна. Дакад гихлә уснь му—ботьха-гта пандгин усн. Эн хаалгъд худгуд гисн ик чинртә мөн. Болв кесг олн совхозмудт худг гидг юмниг нам тбртән авихахш, керг угад тоолна. „Бензи збәдг маши ас“—гид-

★
НАРМАН МОРХАДЖ,
таньгъчин совхозмудин управленә
начальникни дарук

★
дәд хәәкрлднә. Тиним маши-
гәр збәдз хөбгъән услна.

Тиним сән машин бәәсн ик сән юмн. Болв худган мартхми биш. Ода совхозмудар бмннь кәдлдж йовсн, альд, ямаран уста худгуд бәәдгинь меддг улс ирдз бәәнә. Тер улс мед-сән дарл уга, совхозин, кол-хозин гардачнрт ухан-селгән бгх зөвтә. Отар болгънд хо-шад худгта бәәх кергтә—негнь үвлзньгдн, наадкнь зуслньгдн

Дакад нег ик тбр бәәнә. Ке-зәнә хальмг улс үвлзнь, зусл-нь хойрта болдз бәәсн. Тер йир орта—туста юмн бәәсн. Тер, кесг зун джилдән бәәгъ-ад, олн мал хәләдг улсин гар-гъсн йосн ода уурч. Тууг ам-ти медл уга бәәнә. Ода бол-хла үвлин дуусн бәәсн газр-тан (хош деерән) зундн бас бәәнә. Гарчах ногъагинь кү-щ гаргъл уга, хөбн идчкнә. Нег сар болад теридгнь халцхардж одна. Тер учрар зуна цагт хөбн эцнә. Зуна цагт хөбн эцдв? Тиним юмн уга болх зөвтә. Дакад бол-хла, намртан, үвлдән иддг бвсн уга яяхмб? Цуг эн тоо-тиг кесгнь тоолл уга бәәнә. Тегәд чигн зун, үвл уга гару гарна.

Өмннь хөбч йовсн, совхозд, колхозд гардач йовсн, мал бс-гдз йовсн кесг улс ода бсн-босн газртан хәрдз ирджәнә. Тедн мана колхозин болн сов-хозин гардачнрт дөнъ-нөкд болх зөвтә. Отар болгънд үвлзнь, дакад зуслнь гидж салу-салу газрмуд гар-гъдз бгх кергтә. Тер газрт салу-салу, неджәд худг малтх кергтә, нег отар хойр худгта бәәхмн: үвлин болн зуна. Ув-лзнь деерән икәр бвс овалдж, үвлд белдх кергтә. Зуслнь де-ерән тәрә тәрлж, көк бвс ур-гъах кергтә. Хаврар тәрсн тәр-рәг зунар, бвсн шарлад ирхлә хөбнд идүлх кергтә.

Нег үг усна тускар келчкий. Кесг олн улс, тер дотр специал-ист улс келднә: усн киитн, хөб-нә ооигтгем буулгъна, усан бу-ләнәр бгтн. Эн—зунар кел-джәх үг. Зунар хөбнд кен ус ха-лулджасмб? Хальмг малчнр тедү мет үлгүр үзәд уга бәә-сн болх. Зуна цагт усн киитн болхла, улм сән болдг, үвлин цагт—булән сән. Нам худгин

ус авад хәләлт. Зуна цагт киит-н, үвлд—булән. Орчлнъгин бийнь ямаран цагла, ямаран усар услхинь манд үзүлдж бг-чәнә.

Медәтә, хө хәләгъәд уснь буурлсн ачта ик хөбчнр багъ-чудт эн тбрмүдиг заадж, дасх кергтә. Совхозмудин, колхоз-мудин багъ дамшлтта гардач-нр болн специалист улст бас келдз бгх зөвтә.

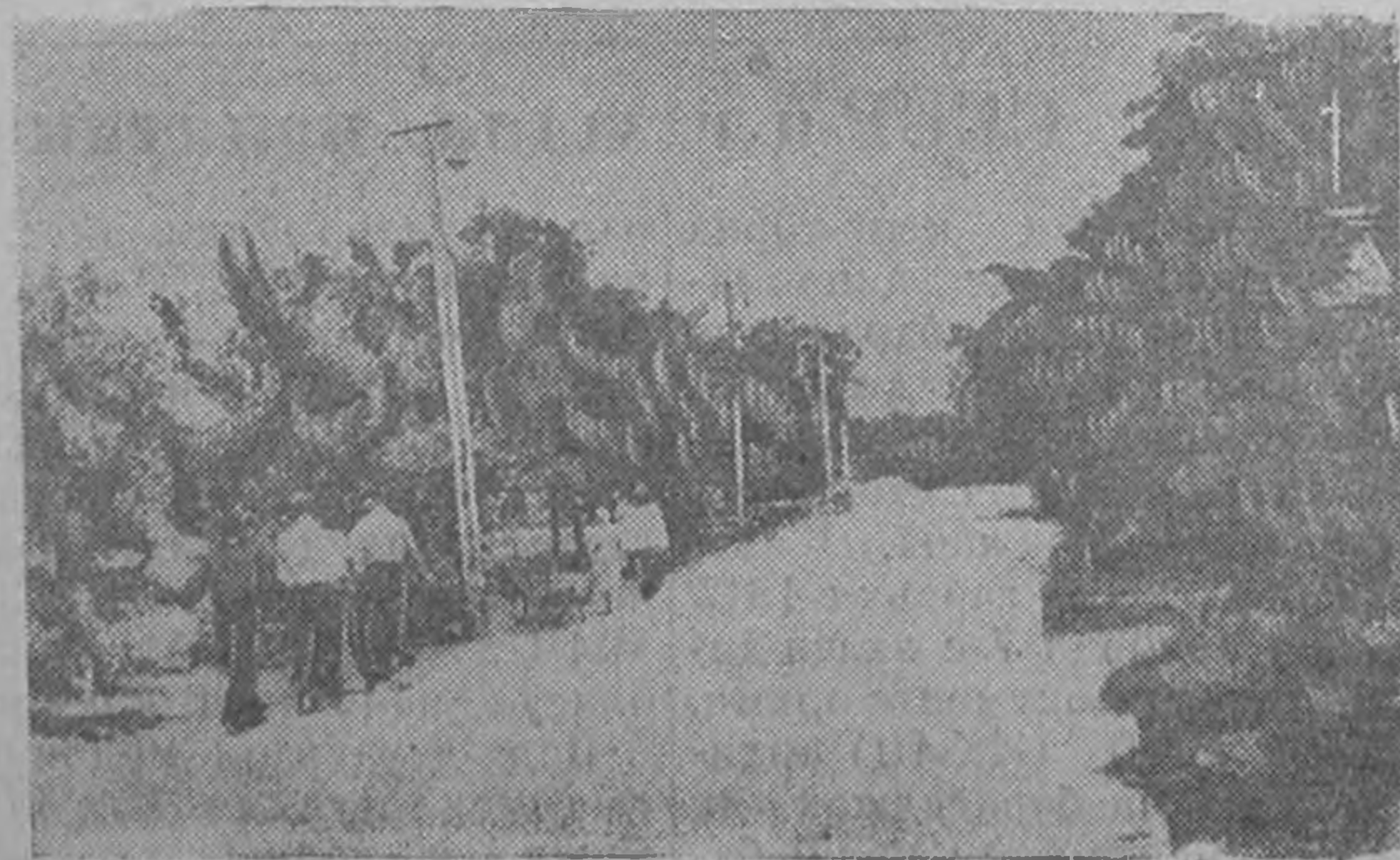
Хөбн гарутдиг уурахин эв-аргъ хәәх кергтә. Цаглянь ус-лад, цаглянь бвс идүләд, бти-шархинь хәләгъәд, бнчн-бвү-гъинь асрад бәәхлә, эн тбрин кү-чәдз болхмн. Отармудар ода экән геесн бнчн хургъд бәәнә. Теднәс икәр гару гарчана. Тедниг цуг отармудас цугъ-лулдж, нег газрт хамдз авх-мн. Сән идгтә газрт тәвәд, бдр-тән хойр-гурв услхмн. Дакад арва, гуйрар, көк бвсәр, үкря усәр асрх кергтә, сүүдр бәрхмн. Тингдз мал хәләдг хөбч—бө-тә, эвтә, шундж кәдлдж сән күн болх зөвтә. Тингәд кел-хлә, бнчрдз үлдсн хургъд үкдгинь уурулдж болхмн.

Болв зәрмнь эн сән тбрин муугъар күчәнә. Улгүринь ке-лхд, „Буратинск“ гидг сов-хозд тиним му хургъдиг цугъ-лулдж авчкад бвс-ус амрч бгл уга, сәәнәр хәләл уга бәә-чәдз. Тер учрар кесг хур-гън үкдз оч. Эдү мет йовдл гаргъдз большго.

Энджл мана таньгъчин күч-кәлсчнр бий деерән ик даал-гъвр авсн биший. Цуг тедниг күчәх кергтә. Зурагъан күчәх—мана эрки тбр.

Эн учрар хойр тбр күчәх-мн. Негдвәр болхла, колхоз-муд болн совхозмуд болгънар кәдлмич, колхозник болн цергләч улсас хө хулддз авх зөвтә. Эн тбрин эндр бдрәс авн эклдж, үкс гидж шундж кех кергтә. Хойрдхла—эн июль сард хөбнә көг тәвхмн. Энджл хусрнъ бәәсн хөд, дакад сән тблгүд—эдниг хуцла ода хар-гъулхла, декабрь сард тбл авч болхмн. Гурвлад келхлә—ода цаарандн нег чигн гару уга-гъар, хөбдиг цуг амд-менд авч гарх кергтә.

Эн тбрмүдиг сәәнәр шундж келхлә, мана Хальмг таньгъчин күч-кәлсчнр бгсн ами угән кү-чәдз, эврәнн сән нер дууду-лх. Эн тбрин тблә чидлән хар-мил уга кәдлчәй!

ЗУРГТ: Элст балгъсна паркин дунд хаалгъ.

Е. Шараповин фото.

Теегт тәрсн сад—зөөр

Ставрополин кесг райодар хагсу гань болн шората саль-ки, тәрсн тәрә шатадж үрә-гъәд, газрин көрс хагсадж нисгәд, селәнә элл-ахуд кесг саамдан ик гидг гару үзүлнә. Эн аюлла ноолдлгъна хамгин нег сән аргънь—тег харсдж сад тәрдж ургъалгън болджа-на. Хаалгълад тәрәд ургъасн модн тег харсн деерән, те-егт цас бәрәд, газрт ус икәр шингәгъәд, селәнә элл-ахун культурин ургъц бәдлүлх эв-аргъ бүрдәгъәд, сән дөнъ-ту-сан үзүлнә. Теегт тәрәд ур-гъасн сад—юста зөөр. Сад ургъагъад тег харслгъна тб-рәр СССР-н науксин Академин модна институтин Аршан-Зельменә стационарин коллек-тив үүлднә. Эн стационар Хальмг автономн таньгъчин Сарпинск районд бәәнә.

Тәрәнә ургъц бәдлүлхд гол саалтгнь болдз хагсу-ганьгта, гашун газрта Ергениск хамр-мудин эргнд тег харслгъна сад тәрдж ургъалгъна эв-ар-гъинь олдж диглгънә тбр коллективин бмн тәвгдсн. Хөбннь дакад нег тбр тәвгд-сн—әнн, көк тенгъсин бргн хотхр газрин услгъна бәәдлд тег харслгъна модл тәрдж ур-гъалгъна эв-аргъ олдж дигл-гън болдз.

Суулгъсн модл сәәнәр ур-гъдз-бсхдн сән бәәдл бур-дәхин эркд, давста гашун газринг амтәрүләд, гашун болд-гинь уурулад, болм чигә ус газрт шингәх кергтә. Энд ирлннъгъу агротехническ кәдлмш кедж күчлж болхмн. Тег харслгъна сад суулгъ-хин тблә газр хагъллгъи багъ гихдан 50 сантиметр гүунәр хагълхла ирлннъгъу сән болд-гинь кесг джилд хәләдз-шин-длдж кегдсн дамшлтин ашд олдж медвдн. Билн тәрүләд „П-70“ гидг плугар 45—55 сантиметр гүунәр хагълвдн, дакад „П-50-11“ гидг плугар газр хагълдж белдвдн. Эн плуга „П-70“ гидг плугас сән, юньгад гихлә, „П-50-П“ гидг плуг гүундән 35 сантиметр газр хагъләд эргүлдж хайна, дакад цаарандн 15 сантиметр гүудүлнә, талданар келхлә, элгдәд уга газр деегшән эр-гүлдж хайхш.

Тег газринг гүунәр хагълч-кад 1,5—2 джилд салькн-нар-нд үлдәнәвдн. Газринг хагсал уга, хавр цагт хагълхла, сән болдгнь дамшлтас манд мед-гдв. Газр хагълснәннтер да-рунь бндрәр ишлдж ургъдг культур тәрнәвдн, цугтагъа-сн сән—сәвүр гардг сорго культур тәргднә. Оргндән 20—22 метр хагълчксн газрт зерглән хоорндан хошад мет-рт, хошад зерглән сорго гидг культур зун халхдн, бас тин-гдз барун бийдн сорго тәр-нәвдн. Тингдз, бндрәр ургъдг культур тәрлгън икәр цас бәрх эв-аргъ бгнә.

Хагългдсн газр зунн ут-тур-шарт хойр дакдж самлгдн, түрүн болдз май сард „БДТ-2,2“ гидг дисковой күвд бороногъар, хойрлад июль сар-д, йирин дисковой бороно-гъар самлгдн, намрин цагт хагългдсн тер газр деегүр да-ру-дарудан 2—3 метр ахрар хагългдн—әнн хаврин ус бәрхин тбләд кегднә.

Тингдз гүунәр хагъллгън

хагълдг газрин дорак хату газринь ууләд, дора бәәдг уг-лекислнй давсиг деерк газрин гашун көрснлә холәд, хурин ус улм гүунәр газрт шингә-нә. Хагъләд хайгдсн давста газр самлгдәд, деерк гашун көрснлә сәәнәр хольгдәд газр амтәрүлгддз услгднә.

Тиним кевәр гүунәр хагъләд, нарн-салькнд үлдәлгън, бндр-рәр ишлдж ургъдг культур тәрәд цас бәрлгън, хаврин ус бәрхин тблә хагълсн газран дакад деегүрнь таслад—ахр-ахрар хагъллгън—сад суул-гългънд эрки кергтә агротех-ническ белдвр болджана. Зу-зандан хойр метр газрт 600 миллиметрәс ик усн хурна, талданар келхлә, хагсу гань-та теегт, мод тәрдж ургъах сән бәәдл бүрдәднә.

Хойрдгч джилдн, хагъл-лад нарн-салькнд үлдәдсн газр хәләдз-асрлгън, илгъл уга түрүнък джиллә әдл бол-на. Болв хагългдсн газр де-егүр таслад-таслад борозда татдз хагъллгън сад суул-гългъна зурала ирлүлдж, даралдад тәрдгх модна зер-глән хоорнд 3—4 метр хагъ-кергтә. Хагългдсн эн борс-дасар модн суулгълдн, те-гәд әнн, модна ургъд дегд таалта болна.

Сад суулгългън аргъта болхла ик эртәр кех кергтә, терүнә эркд сад суулгългъна машинд хамцулад олзлгднә.

Тәргдсн модна үндсиг хаг-су ганьгас түрүн джид харсхин эркд, хаврар, салмуд суулгън, тәргдсн модна хәвр-гъәр бндрәр ишлдж ургъдг культур тәрнәвдн. Сорго бв-сиг бучринь халад авчкад, үвлзүлнәвдн.

Гашург болн гашун газрму-дар мод суулгъсн джилдән зу-ни цагин эргнд садн зерглән хоорндн 3—4 дакдж самлж асрад, садмуд эргнд болх хойр дакдж малтад асрлгън кергтә болдгнь Ергенинә эрг-нд кегдсн дамшлтас медл-джәнә.

Газр көрхәс бмн, намрин сууләр тәргдсн модлудин зер-глән хоорнд таслад-таслад хагългдәд борозда татгднә. Кемрджән модлин зерглән хоорнд 3 метр бргн болхла, хагъләд нег борозда татдз бол-хмн; 4 метр болхла—хойр бо-розда татдз болхмн. Тәргдсн садмудин зерглән хоорнд тин-гдз хагълдж борозда татлгъи-мод суулгъсн түрүн тавн джилин ут-туршарт джил бол-гъин кеджәх кергтә.

Ергенинә улан шавр газрар тег харсхин эркд тәргдсн модна полс таен джилн эргнд бндртән тавн метр да-ву бвс.

Стационарт кәдлчнр, хаг-су-ганьгта ил теегт тег хар-слгъна модна полс тәрдж ургъадгиг медәд, ямаран тох-мта модн мана газр-усна бәәд-лд сәәнәр ургъдгинь олдж авб. Ода колхозмудин болн сов-хозмудин газрар, тег харсл-гъна мод суулгълж ургъал-гън—эрки тбр болджана.

С. КРАЕВОЙ
СССР-н науксин Академин ин-ститутин Аршан-Зельменә ста-ционарин начальник.

Цаг зуурин редактор С. КАЛЯЕВ.